

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Аналіз основних моделей фінансової поведінки вітчизняних домогосподарств укотре підтвердив тезу про те, що вибір ними активних стратегій фінансової поведінки потребує наявності певних фінансових знань та формування відповідної фінансової культури українських громадян. Безумовно, фінансова освіта та фінансова грамотність населення є одним з найважливіших факторів як економічного зростання держави в цілому, так і підвищення рівня доходів домогосподарств зокрема. Водночас, фінансова грамотність громадян є потужним інструментом подолання бідності, одним із вагомих методів нівелювання економічних ризиків у державі.

Питання підвищення фінансової грамотності особливо актуальне для України, оскільки більшість населення має не лише поверхове уявлення про принципи функціонування фінансових ринків та можливості інвестування в них, але й відчуває недовіру до фінансових інститутів. Загалом низький рівень фінансової грамотності громадян спричинений низкою таких проблем як: недостатня поінформованість про фінансові послуги; брак знань щодо прав та обов'язків споживачів фінансових послуг; необізнаність щодо видів фінансових ризиків та управління ними. Крім зазначених проблем, негативно вплинула на фінансову освіченість українців успадкована від колишньої командно-адміністративної системи

відсутність зацікавленості держави у фінансовій освіті населення, що призвело до таких наслідків, як низький рівень доходів громадян; сформований менталітет українців як нації, що не бажає жити в борг; психологічна неготовність населення сприймати нові фінансові знання [1, с. 34].

Отже, можемо стверджувати, що формування фінансово грамотної особистості визначається як процес, в результаті якого отримані фінансові знання призводять до змін в фінансовій поведінці населення, які дозволяють приймати більш ефективні та зважені фінансові рішення. Тому доцільно, на нашу думку, з'ясувати окремі аспекти взаємовпливу фінансової грамотності та фінансової поведінки домогосподарств в розрізі її видів в умовах економічної нестабільності.

Загалом програми фінансового просвітництва щодо оптимізації власних фінансових потоків домогосподарств з метою раціоналізації їх споживчої та заощаджувальної поведінки, на нашу думку, повинні бути націлені на те, щоб навчити споживачів робити самостійний вибір при купівлі фінансових товарів чи послуг, а не імітувати чийсь поведінку або слідувати чужим, нехай навіть абсолютно правильним порадам. Ситуація загострюється, на наш погляд, ще й тим, що в сучасних умовах постійно розширюється та ускладнюється спектр товарів і послуг (в тому числі фінансових), причому

супроводжується цей процес засиллям реклами (інколи недобросовісною і достатньо нав'язливою), що все більше потребує від споживача спеціальних знань і навичок.

Споживачам, на нашу думку, важливо навчитись виявляти та оцінювати фінансові ризики, вміти правильно оцінювати характер спрямованої на них реклами, націленої на провокування емоційного пориву купити той чи інший товар, а також на формування стилю життя як рекламного прийому, що використовується замовниками та розробниками з метою збільшення свого продажу. Крім того, громадяни повинні знати, як захистити свої права споживача у випадку їх порушення. Зрозуміло, що фінансово грамотний споживач пред'являтиме високі вимоги до якості продуктів, товарів та послуг, що дасть можливість удосконалювати ринок, сприятиме посиленню боротьби з шахрайством і порушеннями законодавства в даній сфері фінансових відносин.

Варто зазначити, що активна заощаджувальна поведінка домогосподарств, використання накопичувальних і страхових інструментів передбачає достатньо високий рівень фінансової грамотності, який дозволяє населенню взаємодіяти з фінансовими інститутами, широко використовувати продукти банківського та страхового секторів, системи пенсійного страхування [2, с. 3-4].

Слід визнати, що фінансово-економічна криза виявила додаткові ризики, пов'язані з недостатнім рівнем фінансової грамотності населення в Україні. Надмірний борг по споживчих кредитах, відсутність мінімального фінансового запасу в домогосподарствах

на випадок непередбачених подій констатували недостатню готовність індивідів приймати відповідальні фінансові рішення і нездатність здійснювати особисте фінансове планування на перспективу. Крім того, в період економічної нестабільності в Україні загострилась проблема захисту прав споживачів фінансових послуг, включаючи низьку інформованість населення, відсутність кодексу поведінки фінансових установ і недостатній потенціал наглядових органів для випереджаючого моніторингу ситуації, що склалася [2, с. 4].

Щодо кредитної поведінки домогосподарств, то слід визнати, що фінансова грамотність користувачів кредитних послуг банківських установ передбачає володіння певним рівнем економічних і юридичних знань щодо умов, схем та перспектив вибору і користування фінансовими продуктами банків, практичної обізнаності й розсудливості для управління кредитною заборгованістю, а також розуміння цивільно-правових можливостей врегулювання конфліктних ситуацій з фінансовими установами.

Аналіз передумов розвитку та поглиблення фінансової кризи засвідчив велику напруженість роботи фінансового ринку через виведення на ринок складних фінансових інструментів кредитування, а також суттєвий розрив економічних інтересів між фінансовими установами та їхніми клієнтами щодо використання капіталу.

З огляду на вищезазначене, доводиться визнати, що на рівні стратегії розвитку України підвищення фінансової грамотності населення слід розгля-

дати як один з найважливіших векторів розвитку держави. При цьому важливо зазначити, що складність проблеми підвищення рівня фінансової грамотності і фінансової активності вітчизняних домогосподарств вимагає проведення послідовної державної політики, спрямованої на підвищення фінансової грамотності населення.

Документом, який формулює цілі та задачі державної політики, спрямованої на підвищення рівня фінансової грамотності населення України, містить механізми реалізації такої політики, принципи розподілу повноважень усіх сторін, що беруть участь у цьому процесі, а також конкретні ініціативи та заходи для досягнення цілей, повинна стати Національна програма підвищення рівня фінансової грамотності населення України.

На перший погляд, реалізація такої програми була б успішною, проте, можливість невдалого результату все ж існує. Ефекту не буде, якщо, по-перше, замість підвищення фінансової грамотності ми одержимо просування і рекламування окремих фінансових продуктів. У цьому випадку користувачі фінансових послуг під впливом реклами, як і раніше, не до кінця будуть розуміти істину природу цих інструментів.

По-друге, небезпека невдачі існує й у тім, що якщо інтенсивно навчати населення тільки на прикладах того, куди можливо інвестувати свої гроші, то в ході підвищення фінансової грамотності буде формуватися образ фінансових інститутів як складних, непрозорих і корисливих організацій, основною метою яких є максимальний прибуток за рахунок коштів своїх клієнтів.

По-третє, державні кошти будуть витрачені даремно, якщо програма зведеться до разових акцій.

По-четверте, програма підвищення фінансової грамотності повинна запропонувати механізм залучення до співпраці найбільш кваліфікованих і досвідчених учасників, які розуміють сутність проблеми та труднощі, що можуть виникнути при її реалізації.

По-п'яте, необхідно розробити організаційні механізми, які б координували діяльність учасників програми з метою блокування дублювання та створення ефективної системи управління процесом підвищення рівня фінансової грамотності населення [3, с. 240–241].

Підсумовуючи викладене вище, значимо, що успішність адаптації домогосподарства до нестабільних умов ринкового середовища залежить від умінь обирати найдоцільнішу і найоптимальнішу стратегію фінансової поведінки. Однак необхідно врахувати, що для того, аби населення мало змогу переходити до активних стратегій фінансової поведінки, воно повинно отримувати відповідні доходи, а також володіти певним набором фінансових знань про основні тенденції, котрі спостерігаються на фінансовому ринку України, або хоча б володіти найелементарнішими азами фінансової грамотності, щоб мати можливість самостійно аналізувати процеси в економічному житті держави. У теперішніх умовах фінансова грамотність населення, будучи важливою ознакою суспільства, багато в чому визначає якість життя його громадян, забезпечуючи їм доступ до якіснішої освіти, роботи, послуг.

Література:

1. Слав'янська Н. Підвищення фінансової грамотності: комерційний проект чи державна необхідність? / Наталія Слав'янська, Аеліта Незнамова // Вісник НБУ. – 2013. – квітень. – С. 31–35.
2. Бокарев А.А. Повышение уровня финансовой грамотности населения в Российской Федерации / А.А. Бокарев // Финансы. – 2010. – № 9. – С. 3–6.
3. Ковтун О.А. Підвищення рівня фінансової грамотності як фактор активізації фінансової діяльності домогосподарств / О.А. Ковтун // Прометей. – 2012. – № 1 (37). – С. 238–242.

Шотт Владислав Геннадійович, студент групи ФУМзм-51 Тернопільського національного економічного університету

ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КАСОВОГО ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ ОРГАНАМИ КАЗНАЧЕЙСТВА

Стабільне фінансове становище держави є об'єктивною передумовою її економічного розвитку й зростання суспільного добробуту. Розвиток казначейської системи виконання бюджетів відбувався високими темпами і нині склалась ситуація, яка дає повною мірою і ефективно використовувати сучасну казначейську систему виконання бюджетів в Україні.

Застосування казначейської форми обслуговування бюджетів України покладає велику відповідальність на органи казначейства та зумовлює необхідність наукових пошуків у сфері бюджетного процесу. Вітчизняні науковці розробляють шляхи та методи найбільш ефективного обслуговування сфери державних фінансів із урахування вимог чинного нормативно-правового поля, механізмів регулювання діяльності органів державної влади і суб'єктів господарювання, сучасної фінансової та економічної ситуації. Наукові пошуки у цьому напрямку ведуться такими фахівцями, як О.І. Барановський, С.О. Булгакова, О.Д.

Василик, О.С. Даневич, О.І. Кіреєв, О.П. Кириленко, В.П. Кудряшов, В.М. Опарін, П.Г. Петрашко, В.І. Стоян, Н.І. Сушко, О.О. Чечуліна, В.М. Федосов, С.І. Юрій та іншими. Першочерговим завданням щодо управління бюджетним процесом виступає така організація проходження грошових потоків до бюджетів й подальшого їх розподілу, яка б могла забезпечити прозорість бюджетного процесу, створення системи ефективного управління бюджетними коштами, здійснення контролю за їх цільовим використанням. Власне з вищезазначеним завданням і пов'язана актуальність даного дослідження, спрямованого на розробку методів підвищення ефективності касового обслуговування бюджетів в Україні.

Безперечно, переведення на казначейське обслуговування державного бюджету мало позитивний ефект, оскільки така форма роботи забезпечує ощадливе, обов'язково цільове використання бюджетних коштів. Це, в свою чергу, дало можливість: